

Сања Ранковић и Мирјана Закић

СРПСКО ПЕВАЧКО НАСЛЕЂЕ ЦЕНТРАЛНОГ ДЕЛА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Нови Сад: Матица српска, 2019, 312 стр.
ISBN 978-86-7964-303-6

Етномузиколошка монографија др Сање Ранковић и др Мирјане Закић *Српско певачко наслеђе централног дела Косова и Метохије*, издање Косовскометохијског одбора Матице српске уз финансијску подршку Министарства културе и информисања Републике Србије, резултат је вишегодишњег рада ауторки на упознавању, бележењу, анализи и презентовању српске вокалне традиције с простора средишњег дела Косова и Метохије.¹ Реч је о оригиналном научном делу, једном у низу издања из 2018. и 2019. године посвећених српској историји, традицији и култури у јужној српској покрајини;² књига је драгоцен допринос етномузикологији у Србији и у ширим међународним оквирима, поготово из аспекта интердисциплинарног сагледавања одређених феномена у старијим слојевима традиционалног вокалног наслеђа.

Захваљујући пре свега сопственом теренском истраживању у укупно двадесет осам мултиетничких сеоских и градских насеља у региону између Вучитрна и Урошевца у периоду 2015–2017. године, ауторке су начиниле синтезу података о вокалној традицији Срба ове области на основу увида у раније изворе и на основу налаза до којих су дошле на терену; објединиле су знања о традицијском животу, обичајима и музичкој традицији на датом простору. У представљању и тумачењу својих налаза ауторке се ослањају на резултате истраживања проучавалаца од краја 19. века наомамо,³ све до обновљеног истраживачког интересо-

1 Проучавања су спроведена у оквиру пројекта Факултета музичке уметности *Истраживање музичког наслеђа Срба у централном делу Косова и Метохије*.

2 Лајић Михајловић, Д. и Јовановић, Ј. (ур.) *Косово и Метохија – Музичка слика мултикултуралности 50-их и 60-их година XX века*, Београд: Музиколошки институт САНУ, 2018; Златановић, С., *Етничка идентификација на послерајном подручју. Српска заједница југоисточне Косова*, Посебна издања, књ. 89, Београд: Етнографски институт САНУ, 2018; Питулић, В., *Саздаде се бела црква. Српско народно стваралаштво Косова и Метохије*, Андрићград: Андрићев институт, 2019; Петровић А. и Камчевски, Д., *Косово на крају историје*, Нови Сад: Матица српска, 2019.

3 Реч је о: Стевану Мокрањцу, Владимиру Р. Ђорђевићу, Кости Манојловићу, Милоју Милојевићу, Љубици и Даници Јанковић, Миодрагу А. Васиљевићу, затим Милици Илијин,

вања у Србији за српску традицију Косова и Метохије од деведестих година 20. века до данас.⁴

Књига која је пред нама прва је монографија посвећена српској музичкој традицији Косова и Метохије настала на основу теренских истраживања аутора после готово седамдесет година од публиковања збирке записа с овог подручја, Миодрага Васиљевића (*Југословенски музички фолклор I – Песме које се њевају на Косметиу*. Београд: Просвета, 1950).⁵ Штавише, према подацима о старијим записима из ове косовскометохијске предеоно целине показује се да је управо у њој српски музички фолклор до данас веома мало проучаван; књига је резултат првог систематског етномузиколошког теренског испитивања традиције Срба из тог краја.

Монографија представља пример прегледне научне синтезе. Њоме су обухваћени сви релевантни етнолошки подаци, нотне транскрипције снимљених музичких примера, мелопоемска анализа и елаборација места и улоге музике у појединим (пре свега обредним и обичајним) контекстима. Научну експликацију прате попис истражених места и казивача, као и карта самог терена. Издање је обogaћено документарним фотографијама.

Концепција монографије следи најрепрезентативније узоре за публикације ове врсте, с поглављима: *Предговор*; 1. *Увод*; 2. *Геополитичка и културно-историјска обележја (централног дела) Косова и Метохије*; 3. *Методологија научноистраживачког рада*; 4. *Силско-интерјерни живна обележја вокалних жанрова* и 5. *Завршна разматрања*. Ауторке кроз ова поглавља доследно и на више нивоа спроводе обухватни методолошки приступ. Примењена методологија диктира на је специфичношћу самог терена, од посебног значаја за идентитетске теме Срба, а модификована је налазима ауторки у току теренског рада, који су подстицали примену одређених метода и техника. На почетку књиге образложене су околности под којима су обављена истраживања и дати су подаци о физичко-географским својствима подручја, његовим границама, подрегионима и насељима. У наставку, осветљене су околности живота и опстајања Срба у овом крају од најранијих историјских помена до данас, с пажњом посебно усмереном на тешкоће с којима су Срби били и остали суочени до савременог доба.

Радмили Петровић и Драгославу Девићу, као и Бирте Треруп (Birthe Traerup).

4 Саме ауторке монографије имају тридесетогодишње (Ранковић), односно, двадесетогодишње (Закић) искуство у проучавању српске (и горанске) музичке традиције Косова и Метохије.

5 Ипак, приређивачки и издавачки интерес за српску музичку традицију Косова и Метохије у домаћој научној средини у оквиру поменутог периода изражен је публиковањем значајних нових издања раније насталих збирки: поменуте Васиљевићеве збирке (*Народне мелодије с Косова и Метохије*, прир. З. М. Васиљевић, Београд–Књажевац: Београдска књига – Нота, 2003), као и збирка Милоја Милојевића, настала крајем двадесетих и почетком тридесетих година 20. века (Милојевић, М. *Народне песме и ире Косова и Метохије*, прир. Д. Девић, Београд: Карић фондација, 2004).

У почетним поглављима објашњен је вишеслојни методолошки приступ одређеним проблемима и феноменима. На основу стечених искустава у току теренског рада уследило је опредељење ауторки да своју пажњу усмере на традицију Срба. Установивши да је најбоље очувана њихова вокална/певачка традиција, богата у још увек живим музичкофолклорним жанровима, ауторке су успеле да дубински обраде многе појаве и специфичности у њој, уз компаративне увиде у сваки њен појединачни аспект. Посветиле су пажњу видовима пројављивања музичке традиције у свести и пажњи казивача и извођача: од њеног присуства искључиво у сећању (свирање на *дудуку*, *дудучејџу*, *кавалу* и *борузани*, певање уз гусле, певање епских песама *а кайела* и певање уз окретање тепсије), преко усамљених примера живе вокалне праксе као потврде некадашње, све до вокалних облика који опстају данас, у склопу свадбених обреда и обичаја с музиком (забележених у оригиналном контексту) и као поједине праксе, традиционалне и створене у духу традиције, и као такве прихваћене од широке публике, као нове потврде српског идентитета не само на Косову и Метохији, већ и у ширим оквирима. Посебна пажња посвећена је уделу ромских музичара у физиономији музичке традиције Срба.

Кроз поновљена теренска истраживања истих локалитета ауторке су примениле технике структурираног и полуструктурираног интервјуа и разговоре у слободнијој форми. Примењена је „интерпретативна парадигма“, којом се улога испитаника на терену схвата као у великој мери партиципаторска у настанку научног дела, следствено постулатима савремене „рефлексивне“ парадигме у етномузикологији (према, нпр.: Т. Рајс / Т. Rice, „Ethnomusicological Theory“, *Yearbook for Traditional Music* 42: 100–134).

У централном поглављу књиге, упоредо с детаљним нотним транскрипцијама, елаборирани су резултати мелопоетске анализе, а поједини елементи музичке структуре певаних форми тумачени су у светлу жанровских припадности и конситуација у којима су заступљене у фолклорној пракси, с указивањима на њихове значењске нивое у култури чије кодове представљају. Реч је о следећим групама песама годишњег циклуса (божићним, уз обредно љуљање, уз ројење пчела, додолским, крстоношким, за одбрану од града и за престанак кише),⁶ животног циклуса (свадбеним, свадбеним тужбалицама и тужбалицама за умрлим) и, као најбројнијим, љубавним песмама. Посвећујући пажњу сваком од ових жанрова, ауторке повезују знања из литературе и са савременог терена, доносећи закључке о месту појединих врста певања и у ширем културном и традицијском контексту. Посебно место у студији има жанр љубавних песама, чије су варијанте, од традиционалних до новијих, сагледане у синхрониској и дијахро-

6 „Певање уз ројење пчела“, углавном одсутно из записа ранијих проучавалаца, захваљујући номинацији ауторки уписано је на Листу нематеријалног културног наслеђа Србије.

нијској перспективи, кроз записе различитих истраживача, али и кроз призму компарације примера с терена и примера чија су извођења задобила своје место у медијима и популарној култури Србије.

Узимајући у обзир савремене аспекте живота традиционалних вокалних облика, ауторке су дале допринос и у домену примењене етномузикологије, и то сарађом с фолклорним ансамблом „Венац” из Грачанице – како у теренском раду, тако и у практичном раду с младим певачима. Ови аспекти отварају простор за могућности реинтерпретирања традиционалних песама и за њихово укључење у званични образовни систем.

У завршном поглављу ауторке констатују да српско вокално наслеђе овог региона одликује специфична црта виталности; овакав налаз у складу је са закључцима истраживања доајена српске етнокорееологије, сестара Јанковић, између двају светских ратова, али и са савременим налазима филолога Валентине Питулић. Постојаност традицијске културе Срба на овом терену подразумева поштовање очуваних културних, религијских, породичних и људских вредности, о чему ауторке пишу: „у таквом окружењу песма је жива и има посебно место у идентификацији локалне заједнице са српским етносом и културном баштином Косова и Метохије” (стр. 162).

Многоструки научни значај ове књиге састоји се у мноштву аспеката сагледавања српске вокалне традиције датог терена у локалној средини и на ширем, глобалном плану. Монографија, такође, с обзиром на недовољно познавање српске вокалне традиције централног Косова и Метохије како од стране домаћих стручњака, тако и поштовалаца, љубитеља и извођача традиционалне музике данас, представља драгоцен допринос упознавању с њом, у циљу наставка живота њених елемената у савремено доба.

Јелена Јовановић